

MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEONGELMAISTEN ASUMISPALVELUISTA

Sosiaali- ja terveystoimen vastuu:

- Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 §:n mukainen asumispalvelu tarkoittaa kokonaisuutta, jossa asunto ja asumista tukevat palvelut liittyvät kiinteästi yhteen.
- Valtakunnalliset suositukset: Mielensterveyskuntoutujien asumispalveluja koskeva kehittämissuositus (STM, 2007:13)
- Päihdepalvelujen laatusuositus (STM, Kuntaliitto 2002)
- Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2016 - 2019

Asumispalvelujen määrittely

21 § Asumispalvelut

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä.

Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut.

Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua.

Asumispalvelujen tasot

Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla.

Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa.

Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista.

Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja

- Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut.

Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti.

Asumispalveluja toteutettaessa on huolehdittava siitä, että henkilön yksityisyyttä ja oikeutta osallistumiseen kunnioitetaan ja hän saa tarpeenmukaiset kuntoutus- ja terveydenhuollon palvelut.

Tuettu asuminen

Tukea tarvitseva asuu asumisyksikössä, vuokra-asunnossa, omassa asunnossa tai ns. välivuokratassa asunnossa.

Asukas tekee vuokrasopimuksen vuokranantajan kanssa.

Asukas saa ohjausta ja tukea kuntoutumissuunnitelman mukaisesti. Tavoitteena tuetussa asumisessa on osallisuuden vahvistaminen, terveyden ja kuntoutumisen edistäminen, itsenäisen asumisen mahdollistaminen sekä työllistymiseen ja koulutukseen mahdollisuuksien luominen.

Mielenterveyskuntoutujien tuettu asuminen :

Asukas saa yksilökohtaista tukea keskimäärin 1 - 5 kertaa viikossa tai harvemmin. Tuki- ja ohjaus tapahtuu pääsääntöisesti muualla kuin kuntoutujan kotona. Kuntoutujaa tuetaan selviämään asumiseen ja sosiaaliseen ympäristöön kuuluvista toiminnoista, käyttämään hänelle kuuluvia palveluja sekä löytämään mahdollisuuksia virikkeelliseen vapaa-ajan toimintaan. Häntä ohjataan mahdollisuuksien mukaan siirtymään työelämään tai koulutukseen

- Kuntoutuja asuu vuokra-asunnossa, omassa asunnossa, asumispalveluyksikön yhteydessä tai asumispalveluyksikön järjestämässä itsenäisessä vuokra-asunnossa.
  - Kuntoutuja tekee asumisestaan vuokrasopimuksen.
  - Tuettu asuminen on luonteeltaan tilapäistä.
  - Tuettuun asumiseen liittyy intensiivinen kuntoutus, jonka tavoitteena on auttaa asiakasta toimimaan mahdollisimman itsenäisesti ja luoda yhteys asuinalueen paikallisiin palveluihin.
  - Tuettu asuminen edellyttää säännöllistä, kuntoutussuunnitelmaan perustuvaa päivittäistä kuntoutumista, esim. työtoimintaa tai opiskelua.
  - Kuntoutus toteutuu pääosin muualla kuin kuntoutujan asunnossa, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä kuntoutujan omaisten ja läheisten kanssa.
  - Kuntoutuksen avulla kuntoutuja opettelee myös hallitsemaan oireitaan.
- Tuettuun asumiseen liitetään toimiva palveluverkosto.

Päihdeongelmaisten tuettu asuminen

- Tukea tarvitseva asuu asumisyksikössä, vuokra-asunnossa, omassa asunnossa tai ns. välivuokratusta asunnossa.
- Tavoitteena portaittainen tuki kohti itsenäistä asumista
- Aukas tekee vuokrasopimuksen vuokranantajan kanssa.
- Asumisyksiköissä on mahdollista saada tukea päivittäin yksilöllisesti ja/tai ryhmissä.
- Tuen tarve määritellään asiakassuunnitelmassa.
- Asumista tuetaan sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keinoin, tukeen liitetään tarvittaessa sosiaalinen kuntoutus sekä tarvittava verkoston tuki ja vertaisohjaajien tuki
- Lahdessa tukimalleja kehitetty PAAVO - ohjelmissa

Tuettua asumista tuottavat: Lahden sote/psykososiaalisten palvelujen asumisyksiköt, hajasijoitetut asunnot ja omaan kotiin annettava ohjaus,

Ostopalveluina: Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö, Mehiläinen, Lahden SiniNauha ry, A-klinikkasäätiö /Lahden alue,

Palveluasuminen

Palveluasumisessa kuntoutuja tarvitsee intensiivistä ja pitkäjänteistä kuntoutusta sekä omatoimisuuden ja asumisen tiivistä harjoittelua. Palvelu on tarkoitettu niille asiakkaille, jotka eivät tarvitse ympärivuorokautista hoitoa, tukea ja valvontaa tai niille asiakkaille, jotka kohentuneen toimintakyvyn ansiosta voivat siirtyä tehostetusta palveluasumisesta palveluasumiseen. Palveluasuminen on yhteisöllistä asumista ryhmäasunnossa tai tavallista palveluasumista itsenäisessä asunnossa. Kuntoutuja tekee asumisestaan vuokrasopimuksen palveluntuottajan kanssa. Henkilöstöä on paikalla 12 – 16 tuntia/vrk. Puhelinpäivystys toimii ympärivuorokautisesti.

Palveluasumisen tavoitteena on, että asiakas pystyy siirtymään kuntoutuksen avulla itsenäisempään asumiseen vaiheittain. Palveluasuminen käsittää säännöllistä, kuntoutussuunnitelmaan perustuvaa kuntouttavaa toimintaa (työtoimintaa, päivätoimintaa, opiskelua jne.). Kuntoutumista toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä eri toimijatahojen kanssa (omaiset, järjestöt, viranomaiset jne.)

Kuntoutujaa tuetaan harjoittelemaan päivittäisiä toimintoja, käyttämään kodin ulkopuolisia palveluja sekä löytämään mahdollisuuksia virikkeelliseen vapaa-ajan toimintaan.

Tehostettu palveluasuminen

Tehostetussa palveluasumisessa vaikeasti toimintarajoitteinen kuntoutuja tarvitsee intensiivistä ja pitkäjänteistä kuntoutumista ja asumisen tiivistä harjoittelua. Palvelu on tarkoitettu niille asiakkaille, jotka tarvitsevat jatkuvasti hoivaa, huolenpitoa ja ympärivuorokautisesti tukea ja valvontaa tai niille asiakkaille, joiden toimintakyky on alentunut niin, että palveluasumisessa annettava tuki ja valvonta ei ole riittävää. Tehostettu palveluasuminen on yhteisöllistä asumista ryhmäasunnossa tai itsenäisessä asunnossa.

Kuntoutuja tekee asumisestaan vuokrasopimuksen palveluntuottajan kanssa. Henkilöstöä on paikalla 24 tuntia/vrk.

Tehostetun palveluasumisen tavoitteena on, että asiakas pystyy kuntoutuksen avulla ja kohentuneen toimintakykynsä ansiosta siirtymään itsenäisempään asumiseen vaiheittain. Tehostettu palveluasuminen käsittää säännöllistä, kuntoutussuunnitelmaan perustuvaa kuntouttavaa toimintaa (esim. ryhmä- ja viriketoimintaa). Kuntouttavaa toimintaa järjestetään asumisyksikössä ja myös sen ulkopuolella. Palveluun sisältyy sosiaalinen kuntoutus arkielämässä selviytymiseen ja asioiden hoitoon, avustaminen päivittäisissä toiminnoissa, viriketoiminta ja harrastuksissa tukeminen.

Palveluasumiseen ja tehostettuun palveluasumiseen ohjaus

- Ison palvelun tarve
- Palvelutarpeen arvio aloitus yleensä sairaalassa, myös kotihoito tai sosiaalityö tekee SHL mukaisen palvelutarpeen arvion ja määrää omatyöntekijän
- Hakemus palveluasumiseen
- PAS – työryhmä käsittelee hakemuksen ja selvittää sopivan palveluntuottajan
  - SAS – työryhmä ja vammaispalvelut konsultoinnit
- Viranhaltijapäätös palvelusta
- Palvelun valvonta ja kuntoutumisen seuranta

Asunnottomien asumispalvelut

Asumisen tuki omana toimintana

- Hajasijoitetut välivuokratut asunnot: 90 asuntoa/ 2 ohjaajaa
- Yhteisölliset asumisyksiköt (72) + tilapäinen asumisen tuki 10 + yöpymispaikat
  - Nikula
  - Puntari
  - Apilakatu

> Aukkaat tulevat sosiaalityön ja omatyöntekijän kautta > hakemus > asuttamistiimin käsittely

Ostopalveluina järjestettävä asumisen tuki asunnottomille

- A-klinikan tuottama asumisen tuki (18)
- Sininauhan tukiasunnot (19)
  - Palveluntuottajat valitsevat asukkaat, tekevät vuokrasopimukset ja järjestävät tukitoimet
  - Palvelusta maksetaan kokonaishinta, valvonta

PAAVO 2 - OHJELMA TUOTOKSET

- Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen
  - Asuntojen järjestäminen asunnottomille parani: asumisyksikköjen perustaminen ja kehittäminen sekä välivuokrattujen asuntojen hankinta
  - Pitkäaikaisasunnottomuus ja asunnottomuus väheni
  - Ensisuoja majoitus lopetettiin > Apilakadun asumispalvelut
  - Kehitettiin portaittaista asuttamista tukiasumisesta normaaliin vuokrasuhteeseen yhteistyössä monialaisessa verkostotyössä
  - Asunnottoman tukiprosessin kuvaus ja prosessin toteuttaminen
  - Yhteistyö nuorten asunnottomuuden vähentämisessä ja tukitoimissa
    - Lahden kaupunki osallistui Nuorisoasuntoliitto ry:n (NAL) koordinoimaan monialaiseen Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeeseen
  - Yhteistyö vapautuvien vankien asuttamisessa ja tukipalveluissa rikosseuraamuslaitoksen koordinoiman hankkeen kanssa toimi
  - Yhteistyö mielenterveys- ja päihdepalvelujen verkostojen kanssa vahvistui
- Asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen
  - tavoite jäi toteutumatta

Lahden asumispalvelujen ominaispiirteitä

- kaupungin tuottamien asumispalvelujen niukkuus > painotus ostopalveluissa > monitoimijaverkostot > erilaiset asuttamiskäytännöt
- Käytettyjen palvelujen seurantatutkimus puuttuu
- Korjaavien palvelujen osuus painottuu resursseissa
- Mielensterveys- ja päihdekuntoutujien palvelu- ja tehostettu palveluasuminen vie resursseista suuren osan > suunnan muutos tuettuun ja kotoa käsin annettavaan tukeen etenee pienin askelin
- Mielensterveys- ja päihdepalvelujen yhteensovittaminen puutteellinen, peruspalveluissa yhteistyö ei riittävää
- Peruspalveluissa ei ole panostettu riittävästi mielensterveys- ja päihdetyöhön > erikoissairaanhoidolla ja palveluntuottajilla on iso rooli asiakkaan palvelun määrittämisessä

Asunnot ja asuntomarkkinat

- Lahdessa asunnottomuus ei johdu asuntojen puutteesta, vaan asumisen taitojen vajeesta, mikä näkyy asumisen tuen tarpeessa:
> nuorten asunnottomuus ja asunnon saannin vaikeudet
- nuorten pitkäaikaisasunnottomien määrä suhteessa pitkäaikaisasunnottomiin < nuorten elämän tapa ja nykyiset asuntomarkkinat eivät kohtaa < ei ole pystytty ennakoimaan eri ilmiöiden seurauksia
- Yleishyödyllisten asuinyhteisöjen intressit > taloudellinen kannattavuus < luottotietojen merkitys asunnon saannissa
- Alueellinen eriarvoisuus ja asuinalueiden/talojen leimaaminen, ympäristön ”herkkä” reagointi
- Alueen sosioekonomisten tekijöiden vaikutus ihmisten arjessa, sukupolvesta toiseen siirtyvät sosiaaliset ongelmat ja pitkään jatkuvat huonot tulevaisuuden näkymät

AUNE - asunnottomuuden ennaltaehkäisy 2016 - 2019

- Asunto ensin periaate
- Yhteiskehittäminen
- Ennalta ehkäisevät muutosstrategiat
- Prosessi, jossa
  - Tunnistetaan ja kartoitetaan katkokset asiakasprosesseissa sekä asunnottomuuteen johtavat polut.
  - Muodostetaan käsitys tarvittavasta muutoksesta ja sen edellyttämästä ennaltaehkäisevästä toimenpidekokonaisuudesta
  - Luonnostellaan suunnitelma, jossa määritellään työtä ohjaavat periaatteet, strategiset painopisteet, resurssien uudelleenkohdistus sekä kokonaisuuden toteuttamiseen tarvittavat toimenpiteet.
  - Strategiasuunnitelma saatetaan laajempaan käsittelyyn kunnan hallintoelimille, palvelutuottajille, järjestöille, ym. olennaisille tahoille.
  - Strategiasuunnitelmaa tarkennetaan saadun palautteen pohjalta ja viedään kunnan päätettäväksi.
  - Käynnistetään strategian jalkautusprosessi.

Osatoteuttaja Lahden kaupunki:

Tehtävänä on asunnottomuuden ennaltaehkäisystrategian luominen ja juurruttaminen Lahden kaupunkiin. Lisäksi Lahden kaupunki edistää osallisuutta vahvistavia työmuotoja sekä kokeilee ja hyödyntää uusia toimintatapoja asunnottomuustyössä.